

Malin Persson Giolito (Stockholm, 1969) werkte als advocaat bij het grootste advocatenkantoor van Scandinavië en voor de Europese Commissie. Ze woont in Brussel met haar gezin. *In dromen lieg je niet* is haar derde roman, die uitgroeide tot een internationale bestseller en werd verkozen tot beste Zweedse en beste Scandinavische thriller. Ook wordt er een serie van gemaakt, de eerste Netflixproductie van Zweedse bodem, geschreven door de schrijfster van *The Bridge*.

Malin Persson Giolito

In dromen lieg je niet

Uit het Zweeds vertaald door Ron Bezemer

Oorspronkelijke titel *Störst av allt*, verschenen bij Wahlström & Widstrand

Published by agreement with Ahlander Agency

Oorspronkelijke tekst © Malin Persson Giolito, 2016

Nederlandse vertaling © Ron Bezemer en De Geus bv, Amsterdam 2018

Omslagontwerp Studio Jan de Boer, naar het ontwerp van Miroslav Šokčić

Omslagillustratie © Adobe Stock

ISBN 978 90 445 4057 4

NUR 305

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus bv, Weteringschans 259, 1017 xj Amsterdam, Nederland.

Telefoon: 020 760 72 10. Internet: www.degeus.nl.

In dromen lieg je niet

Het klaslokaal

Op de grond, links naast de rij banken, ligt Dennis, zoals altijd gekleed in een T-shirt met reclameopdruk, een flodderige spijkerbroek en sneakers met losse veters. Dennis komt uit Oeganda. Hij zegt dat hij zeventien is, maar hij ziet eruit als een dikzak van vijftientig. Hij volgt de korte beroepsopleiding en woont in Sollentuna, in zo'n tehuis voor jongens zoals hij. Naast hem is Samir terechtgekomen, hij ligt op zijn zij. Samir en ik zitten in dezelfde klas omdat het Samir gelukt is op onze school te worden toegelaten tot het speciale programma voor internationale economie en maatschappijleer.

Voorin, bij de lessenaar, ligt Christer, onze klassenleraar en zelfbenoemd wereldverbeteraar. Op het tafeltje ernaast is zijn kopje omgevallen en de koffie druppelt op zijn broekspijp. Nauwelijks twee meter daarvandaan zit Amanda tegen de verwarming onder het raam geleund. Nog maar een paar minuten geleden was zij een en al kasjmier, witgoud en sandalen. De diamanten oorhangers die ze ter gelegenheid van onze confirmatie heeft gekregen, glanzen nog in de voorjaarszon. Nu lijkt het alsof ze met modder is besmeurd. Ik zit in het midden van het lokaal op de grond. Met zijn hoofd op mijn schoot ligt Sebastian, zoon van Claes Fagerman, de rijkste man van Zweden.

De mensen in deze ruimte passen niet bij elkaar. Mensen zoals wij gaan meestal niet met elkaar om. Misschien komen we elkaar toevallig tegen op het perron van de metro tijdens een taxistaking, of in de restauratie van een trein, maar niet in een klaslokaal.

Het stinkt naar rotte eieren. De lucht is grauw en wazig van de kruitdamp. Ze zijn allemaal doodgeschoten, behalve ik. Ik heb geen schrammetje.

Hoorzitting in de zaak B 147 66

Openbaar Ministerie versus Maria Norberg

Procesweek 1. Maandag

1

De eerste keer dat ik een rechtszaal van binnen zag, was ik teleurgesteld. Ik was met mijn klas op studiebezoek en natuurlijk wist ik inmiddels wel dat rechters in Zweden geen oude, kromme mannetjes zijn met een pruik en een cape, en dat de beklaagde niet een in oranje overall geklede gek is met schuim om de mond en handboeien om, maar toch. De plek leek op iets wat het midden hield tussen een polikliniek en een conferentieoord. We reden ernaartoe in een gehuurde bus die naar kauwgum en zweetvoeten rook. De beklaagde had roos in zijn haar en een vouw in zijn broek, hij werd beschuldigd van belastingontduiking. Behalve onze klas (en natuurlijk Christer) zaten er in het zaaltje slechts vier andere mensen te luisteren. Maar er waren zo weinig plaatsen dat Christer op de gang een extra stoel moest halen om ook te kunnen zitten.

Vandaag ziet het er anders uit. We zijn in de grootste rechtszaal van Zweden. Hier zitten de rechters op stoelen van donker mahoniehout en met een hoge, met fluweel beklede rugleuning. De leuning van de stoel in het midden is hoger dan die van de andere. Dat is de plaats van de hoofdrechtter. Hij wordt 'voorzitter' genoemd. Op de tafel voor hem ligt een houten hamer waarvan de steel met leer is bekleed. Voor elke zetel steekt een klein microfoontje omhoog. De lambrisering tegen de wanden lijkt van eikenhout dat honderden jaren oud is, oud op de goe-

de manier. Op de grond tussen de zitplaatsen ligt donkerrode vloerbedekking.

Het publiek is niet mijn soort. Ik heb nooit graag Lucia willen zijn of meegedaan aan een talentenjacht. Maar hierbinnen zit het vol met zulke types. En ze zijn allemaal voor mij gekomen; ik ben hier de attractie.

Naast mij zitten mijn advocaten van het kantoor Sander & Laestadius. Ik weet dat de naam Sander & Laestadius klinkt als een antiquariaat waar twee zweterige homo's in een zijden jasje en met een monocle rondsloffen met een petroleumlamp in de hand terwijl ze beschimmelde boeken en opgezette dieren afstoffen, maar het is het beste advocatenkantoor van Zweden, gespecialiseerd in strafrechtzaken. Gewone misdadigers hebben één enkele vermoeide pro-Deoadvocaat, maar mijn advocaat is in gezelschap van een hele staf opgewonden juristen in wannabe-kostuums. Ze werken tot in de kleine uurtjes in een schitterend kantoor op Skeppsbron en allemaal, behalve Sander zelf, denken ze dat ze meespelen in zo'n Amerikaanse tv-serie waar ze op een ik-ben-zo-druk-en-belangrijk-manier Chinees uit een kartonnetje eten. Geen van de in totaal tweeëntwintig advocaten bij Sander & Laestadius heet Laestadius. De man die zo heette, is op een ik-ben-zo-druk-en-belangrijk-manier overleden, waarschijnlijk aan een hartaanval.

Drie van mijn advocaten zijn er vandaag: Peder Sander, de celebrity, en twee van zijn medewerkers. De jongste van het stel is een meid met een lelijk kapsel en een piercing in haar neus zonder een ring. Vermoedelijk mag ze die ring van Sander niet dragen ('Haal onmiddellijk die rotzooi uit je neus!'). Ik noem haar Ferdinand. Ferdinand denkt dat 'liberaal' een vloek is en ze vindt kernenergie levensgevaarlijk. Ze draagt een afgrijselijke bril omdat ze daarmee denkt te kunnen aantonen dat ze alles van vrouwenemancipatie weet en ze haat mij omdat volgens haar het kapitalisme aan mij te wijten is. De eerste paar keer dat ik haar ontmoette, behandelde ze me alsof ik een idiote

blogger over mode was met een handgranaat in een vliegtuig. ‘Uiteraard, uiteraard,’ zei ze steeds, zonder me te durven aankijken, ‘uiteraard, uiteraard! Maak je geen zorgen, wij zijn er om je te helpen.’ Alsof ik bedreigd had iedereen op te blazen als ik geen ijsblokjes in mijn biodynamische tomatensap kreeg.

De andere assistent-advocaat is een vent van in de veertig met een dikke buik, een gezicht in de vorm van een pannenkoek en een glimlach die uitdrukt: *Ik heb een hele verzameling films, die bewaar ik thuis op alfabetische volgorde in een kast die op slot zit.* Pannenkoek heeft gemillimeterd haar. Mijn vader zegt altijd dat je iemand met stekeltjes onmogelijk kunt vertrouwen. Maar dat heeft mijn vader vast niet zelf bedacht, waarschijnlijk heeft hij dat uit een film gepikt. Mijn vader is gek op onliners.

De eerste keer dat ik Pannenkoek ontmoette, liet hij zijn blik vlak onder mijn sleutelbeen rusten, duwde zijn dikke tong terug in zijn mond en siste verheugd: ‘Ach, meisje, hoe moet dit aflopen, je ziet er veel ouder uit dan zeventien.’ Als Sander er niet geweest was, had hij erbij gehijgd. Of misschien wel gekwijd en het speeksel uit zijn mond op het te nauwe vest van zijn pak laten druppelen. Ik kon het niet opbrengen hem erop te wijzen dat ik al achttien was.

Vandaag zit Pannenkoek links van mij. Hij heeft zijn aktentas meegebracht en een rolkoffertje propvol mappen en papier. Hij heeft het koffertje geleegd en nu staan de mappen voor hem op tafel. Het enige wat hij niet heeft uitgepakt is een boek (*Make Your Case – Winning is the Only Option*) en een tandenborstel, die uit een van de zijvakjes omhoogsteekt. Achter mij, op de eerste rij van de toehoorders, zitten mijn vader en moeder.

Toen we hier op studiebezoek waren, nu twee jaar – een eeuwigheid – geleden, had de klas vooraf een briefing gekregen, opdat we ‘de ernst van de zaak’ zouden inzien en in staat zouden zijn ‘alles te begrijpen’. Ik betwijfel of het heeft geholpen. Maar we

hadden ons 'keurig gedragen', had Christer gezegd nadat we vertrokken waren. Hij was ongerust geweest, had gedacht dat we het moeilijk zouden vinden om niet te giechelen, dat we onze mobieltjes tevoorschijn zouden halen. Dat we van plan waren om daar spelletjes te gaan spelen, of met de kin op de kraag in slaap zouden vallen, als parlementariërs die zich vervelen.

Ik herinner me Christers bloedserieuze stem waarmee hij tijdens de voorbereiding benadrukte ('zeg, luister goed') dat de rechtspraak niet iets is waar je lichtzinnig over moest doen, er staan namelijk levens op het spel. Je bent onschuldig tot het moment dat een rechtbank beslist dat je schuldig bent. Dat had hij gezegd, diverse keren. Samir zat achterovergeleund terwijl Christer praatte, hij wipte met zijn stoel en knikte op die manier die maakte dat alle leraren van hem hielden. Dat knikken waarmee hij aangaf: 'Ik begrijp precies wat je bedoelt, we zitten op exact dezelfde golflengte en ik heb er niets aan toe te voegen, want alles wat je zegt is zo wijs.'

Je bent onschuldig tot het moment dat een rechtbank beslist dat je schuldig bent. Wat is dat voor vreemde bewering? Óf je bent de hele tijd onschuldig, óf je hebt het gedaan en je bent dus al schuldig vanaf het begin. De rechtbank moet toch uitzoeken hoe het zit, niet beslissen wat er kan zijn gebeurd? Dat de politie, de officier van justitie en de rechter er niet bij zijn geweest en niet exact weten wie wat gedaan heeft, betekent toch ook dat de rechtbank dat niet achteraf kan vaststellen?

Ik weet nog dat ik dat tegen Christer zei. Dat rechtbanken altijd fouten maken. Verkrachters worden voortdurend vrijgesproken. Dat het geen zin heeft om na een aanranding aangifte te doen, want zelfs al word je verkracht door een half asielzoekerscentrum en wordt er een heel krat lege flessen tussen je benen naar binnen geduwd, het meisje wordt nooit geloofd. Maar dat betekent niet dat het niet gebeurd is en dat de verkrachter niet deed wat hij gedaan heeft.

'Zo simpel is het niet', had Christer gezegd.

Typisch het antwoord van een docent. 'Een erg goeie vraag ...' 'Ik hoor wat je zegt ...' 'Het is niet zo zwart-wit ...' 'Zo simpel is het niet ...' Al die antwoorden betekenen hetzelfde: ze hebben geen idee waar ze het over hebben.

Maar oké. Als het lastig is om erachter te komen wat waar is en wie er liegt, als we het niet zeker weten, wat doen we dan?

Ik heb ergens gelezen dat 'waar is wat wij bereid zijn te geloven'. Dat klinkt zo mogelijk nog idioter. Dat je zelf zou kunnen bepalen wat waar is en wat niet? Dat dingen zowel waar als gelogen kunnen zijn, afhankelijk van degene aan wie je het vraagt? En dat als iemand die we vertrouwen iets zegt, ja, we er dan voor 'zullen kiezen' dat dat waar is. Hoe kun je zoiets idioots zelfs maar bedenken? Als iemand tegen mij zou zeggen dat hij 'ervoor kiest' mij te geloven, zou ik onmiddellijk begrijpen dat hij er eigenlijk van overtuigd is dat ik lieg, maar dat hij bereid is te doen alsof dat niet zo is.

Sander, mijn advocaat, lijkt dat hele dilemma niet te interesseren. 'Ik sta aan jouw kant', is alles wat hij zegt zonder een spier te vertrekken. Sander windt zich zelden over iets op. Alles aan hem is relaxed en beheerst. Geen uitbarstingen. Geen emoties. Nooit een schaterlach. Waarschijnlijk heeft hij bij zijn geboorte ook niet geschreeuwd.

Sander is de tegenpool van mijn vader. Mijn vader is allesbehalve de 'coole gozer' (zijn eigen woorden) die hij zo graag zou willen zijn. Hij tandenknarst als hij slaapt en hij gaat erbij staan als hij op tv naar voetbalwedstrijden van het Zweedse elftal kijkt. Mijn vader windt zich op over arrogante ambtenaren, de buurman als die voor de vierde keer die week zijn auto foutparkeert, over onbegrijpelijke energiecontracten of telefoonverkopers. Hij wordt kwaad op de computer, op douanebeambten, op opa, de barbecue, muggen, trottoirs waar geen sneeuw is geruimd, op Duitsers in de rij voor een skilift en Franse obers. Hij windt zich over van alles op en begint dan te schreeuwen, slaat met deuren en roept tegen mensen dat ze moeten opflikkeren. Sander

daarentegen is de rust zelve, het enige merkbare teken dat hij hartstikke kwaad is en er een woede-uitbarsting nabij lijkt, is dat hij zijn voorhoofd fronst en een klakkend geluid met zijn tong maakt. Al zijn collega's slaat dan de schrik om het hart en ze beginnen te stamelen en naar boeken en papieren te zoeken of naar iets anders waarvan ze denken dat het hem milder stemt. Ongeveer net zoals mijn moeder op mijn vader reageert als hij geïrriteerd is, rustig en zwijgzaam.

Sander is nog nooit kwaad op me geweest. Nog nooit heeft hij zich opgewonden over iets wat ik hem vertelde, of is hij boos geworden om iets wat ik hem niet had verteld, of als ik tegen hem gelogen had terwijl hij dat wist.

'Ik sta aan jouw kant, Maja.' Soms klinkt hij vermoediger dan anders, maar dat is het enige wat je aan hem merkt. 'De waarheid' is niet iets waarover we praten.

Meestal vind ik het prima dat Sander zich alleen bezighoudt met wat de politie en de officier van justitie hebben bewezen. Ik hoef me niet ongerust te maken of hij wel van plan is goed werk te leveren of alleen maar doet alsof. Het is alsof hij als het ware alle doden en alle schuld en alle beproevingen in cijfers verandert en die vervolgens optelt en aftrekt, en als de som niet op nul uitkomt, wint hij.

Misschien moet het wel zo. Eén plus één kan geen drie zijn. Volgende vraag, alsjeblieft.

Maar dat helpt mij natuurlijk niet. Want óf er is iets gebeurd, óf niet. Het is zoals het is. Al het overige gedraai eromheen is slechts voer voor filosofen en (blijkbaar) voor de een of andere jurist. Constructies. 'Zo simpel is het niet ...'

Maar Christer, ik herinner me hoe hij voor ons bezoek aan de rechtbank erop stond dat we allemaal goed naar hem luisterden. 'Je bent onschuldig tot het moment dat een rechtbank beslist dat je schuldig bent.' Hij had het op het bord geschreven. *Fundamenteel rechtsprincipe*. (Samir had weer geknikt.) Christer had ons verzocht aantekeningen te maken. Schrijf het op. (Samir

schreef het op, hoewel hij dat bepaald niet nodig had.)

Christer was dol op alles wat beknopt genoeg was om uit je hoofd te kunnen leren en waarover hij bij een toets een vraag kon stellen. Bij de toets die hij ons twee weken later gaf, kreeg je twee punten voor een juist antwoord. Waarom niet één punt? Omdat Christer vond dat er bij mogelijke antwoorden op vragen die je uit je hoofd had geleerd een grijs gebied bestond – dat je ook iets bijna goed kon hebben. ‘Één plus één is weliswaar geen drie, maar ik reken het antwoord toch half goed omdat je met een getal hebt geantwoord.’

Dat studiebezoek aan de rechtbank onder begeleiding van Christer is nu dus ruim twee jaar geleden. Sebastian was er niet bij, die zat toen nog een klas hoger, het laatste jaar dat hij, zoals later bleek, moest doubleren. Ik had het toen best naar mijn zin op school, met mijn klasgenoten en alle leraren die vanaf het eerste jaar in allerlei varianten de revue waren gepasseerd: de scheikundeleraar Jonas, die te zacht praatte, nooit iemands naam kon onthouden en altijd op de bus stond te wachten met zijn rugzak op zijn buik. De lerares Frans, Mari-Louise met haar bril en haar kapsel in de vorm van een paardenbloem; ze zoog altijd op een restje van een zwarte keelpastille, zo intensief dat haar mond de vorm aannam van een bosaardbeitje. De kortgeknipte gymlerares Friggan, die eruitzag als een pasgelakte vloer: onduidelijke geslachtskenmerken, een fluitje om haar hals, stevige, glanzende, gladgeschoren kuiten en altijd omgeven door de geur van sportsokken en zweet van iemand anders. De verstrooide Malin, onze geblondeerde wiskundelerares, gefrustreerd en altijd te laat, gemiddeld twee dagen per week ziek thuis en met een profielfoto van zichzelf op Facebook uit de tijd dat ze, gekleed in een minuscule bikini, nog twintig kilo lichter was.

En Christer Svensson. Geëngageerd op zo’n manier van: laten-we-met-elkaar-afspreken-op-Mariatorget-en-gaan-protesteren; alledaags op zo’n karbonade-met-aardappelpuree-en-groente-ma-

nier. Hij dacht dat rockconcerten de wereld konden verlossen van oorlogen, hongersnoden en ziektes en hij praatte met die overenthousiaste lerarenstem, die verboden moest worden als hij niet gebruikt werd om een hond te laten kwispelen.

Elke dag bracht Christer een thermoskan mee naar school met thuis gezette filterkoffie met zoveel suiker en melk erin dat de drank op vloeibare make-up leek. De koffie dronk hij uit een mok ('de liefste pappa van de hele wereld'), een mok die hij meenam als hij de klas binnenkwam en die hij tijdens de lessen met koffie vulde. Christer hield van vaste gewoontes, elke dag hetzelfde, zijn lievelingssong op de *repeat*-stand. Vermoedelijk nuttigde hij al vanaf zijn veertiende hetzelfde ontbijt, iets wat je at voor het begin van een lange, koude schaatstocht, bijvoorbeeld havermoutpap met vossenbessenjam en volle melk ('het ontbijt is de belangrijkste maaltijd van de dag'); natuurlijk dronk hij altijd een kopstoot als hij zijn vrienden ('mijn makkers') in het café trof, at iedere vrijdag met zijn gezin taco's en ging naar de plaatselijke pizzeria (zo een met tekenpapier en kleurpotloden voor de kinderen), waar hij, als hij iets belangrijks wilde vieren, met zijn 'vrouwje' een fles rode huiswijn deelde. Christer had geen fantasie, ging uitsluitend op vakantie met een geheel verzorgde reis en hij zou in zijn maaltijd nooit koriander gebruiken of in iets anders bakken dan boter.

Christer werd onze leraar in het eerste jaar van de onderbouw en hij klaagde minstens één keer per week dat het tegenwoordig zulk vreemd weer was ('er zijn bijna geen seizoenen meer') en in de herfst had hij het er altijd over dat de kerstverlichting elk jaar vroeger aanging ('binnenkort staat er nog voor het eind van de zomer op Skeppsbron een verlichte kerstboom').

Hij klaagde over de sensatiekranten ('Waarom lezen mensen zulke rotzooi?') en over tv-programma's als *Let's Dance*, *Eurovisiesongfestival* en *Paradise Hotel* ('Waarom kijken mensen naar zulke shit?'). Het allerergst vond hij onze mobieltjes. ('Zijn jullie soms koeien? Die apps waarmee jullie chatten en die onafgebroken

pingelen en piepen, je kunt net zo goed een bel om je nek hangen ... waarom gebruik je die troep?') Elke keer als hij over iets klaagde, keek hij daar heel tevreden bij, hij vond zichzelf jeugdig en 'cool' (een woord dat dus niet alleen mijn vader gebruikte) en dacht dat als hij 'fucking shit' tegen ons kon zeggen, dat bewees hoe dicht hij bij zijn leerlingen stond.

Na elke kop koffie duwde Christer een verse prop snus onder zijn bovenlip en bewaarde het verwijderde plukje tabak in een papieren servetje voor hij het in de prullenbak gooide. Christer hield van orde en regelmaat, ook als het om snus ging.

En na die excursie, toen het proces tegen de belastingfraudeur was afgelopen en we terug naar school reden, was hij tevreden. Hij vond dat we ons 'keurig' hadden gedragen. Christer was altijd tevreden of 'bezorgd', nooit zielsgelukkig of woedend. Christer wilde je bij een overhoring van feiten die je uit je hoofd had geleerd altijd minstens een half punt geven.

Christer lag op de grond toen hij stierf. Met zijn armen boven zijn hoofd en met opgetrokken knieën, ongeveer zoals mijn kleine zusje ligt als ze diep in slaap is. Hij was al doodgebloed voor de ambulance arriveerde en ik vraag me af of zijn vrouw en kinderen ook vinden dat in het echt de dingen niet zo simpel zijn en dat ik onschuldig ben omdat de rechtbank nog niet heeft beslist dat ik schuldig ben.

Procesweek 1. Maandag

2

Mijn moeder heeft de kleren gekocht die ik vandaag aanheb. Maar ik had net zo goed een gestreepte pyjama van De Daltons kunnen dragen. Ik ben vermomd.

Meisjes vermommen zich eigenlijk altijd. Als het knappe meisje dat alles onder controle heeft, of als het slimme, serieuze meisje. Of als het relaxte het-maakt-me-niks-uit-hoe-ik-eruitzie-meisje, met een slordige paardenstaart, een katoenen beha zonder beugels en een bijna doorzichtig T-shirt.

Mijn moeder heeft geprobeerd me te vermommen als een heel gewoon achttienjarig meisje dat hier toevallig terecht is gekomen zonder dat ze iets verkeerd heeft gedaan. Maar mijn bloes zit te strak over mijn borsten. In de gevangenis ben ik aangekomen en tussen alle knopen zitten kleine, ronde openingen. Ik lijk op een verkoper die in een winkelcentrum met huidverzorgingsproducten een doktersjas heeft aangetrokken om met monsters achter mensen aan te rennen. *Denk maar niet dat je iemand voor de gek kunt houden.*

‘Je ziet er mooi uit, schat’, fluistert mijn moeder vanaf haar stoel op de eerste rij. Dat doet ze altijd, me complimentjes toewerpen, als afval waarvan ze verwacht dat ik het zal scheiden. Verzonnen complimenten. Ik ben niet ‘mooi’ of ‘goed in tekenen’. Ik hoef niet te ‘zingen’ of na schooltijd ‘toneellessen te volgen’. Dat mijn ma zoiets beweert is vernederend, omdat

ze daarmee bewijst geen flauw idee te hebben van de dingen waar ik echt goed in ben of wanneer ik er echt knap uitzie. Mijn moeder is niet genoeg in mij geïnteresseerd om me een compliment te kunnen geven dat klopt.

Mijn moeder is altijd ondoorgroendelijk achteloos geweest. ‘Ga maar een poosje naar buiten, als je wilt’, kon ze die laatste maanden tegen me zeggen als ze het niet kon opbrengen belangstelling te veinzen en te zeggen: ‘Ga zitten en vertel hoe je dag is geweest.’ *Ga maar een poosje naar buiten?* Ik was oud genoeg om te mogen stemmen en in een café alcohol te bestellen. Volgens de wet mocht ik al drie jaar neuken. Wat verwachtte ze dat ik buiten zou gaan doen? Verstoppertje spelen met de kinderen van de burens? Eén, twee, drie, vier – ik kom, hijgend rondjes door de tuin lopen om steeds achter dezelfde struik te kijken, in dezelfde kast, achter dezelfde kapotte parasol in de garage. ‘Was het leuk?’ vroeg ze als ik terugkwam en mijn kleren naar hasj roken. ‘Wil je je jack in de kelder hangen, schat?’

Gisteravond mocht ik haar bellen. Haar stem in de telefoon klonk hoger dan anders. Dat is de stem die ze gebruikt als er iemand meeluistert of als ze gelijktijdig iets anders aan het doen is. Als mijn moeder telefoneert, doet ze bijna altijd gelijktijdig iets anders, zet iets weg, verplaatst dingen, droogt af, sorteert. Ze is altijd nerveus, rusteloos. Dat is ze altijd geweest, het is niet mijn schuld.

‘Het komt wel goed’, had ze via de telefoon gezegd. Diverse keren. Ze struikelde over haar woorden. Ik zei niet zo veel. Luisterde alleen naar haar te hoge stem. ‘Het komt wel goed. Maak je niet ongerust, alles komt goed.’

Sander heeft geprobeerd uit te leggen wat er tijdens het proces gaat gebeuren, wat ik kan verwachten. In de gevangenis heeft hij me naar een voorlichtingsfilm laten kijken waarin twee pijnlijk slechte acteurs een proces naspelen waarbij twee mannen terechtstaan omdat ze in een café gevochten hebben. Een

van de twee beklagden werd veroordeeld, maar niet voor alles waarvan hij beschuldigd was, slechts voor ongeveer de helft van de aanklacht. Toen de film was afgelopen vroeg Sander of ik nog iets te vragen had. ‘Nee’, antwoordde ik.

Wat ik me herinner van het belastingfraudeproces waar we met de klas bij waren, was dat het er zo rustig aan toeling. Iedereen praatte zacht, zodat alle andere geluiden versterkt werden – iemand die kuchte, een deur die werd dichtgeslagen, stoelpoten die over de vloer schoven. Als iemand zou zijn vergeten zijn mobiel op stil te zetten en hij zou een sms’je hebben ontvangen, zou het net zo hard hebben gedaverd als in de bioscoop wanneer het licht uitgaat en men kennelijk wil demonstreren dat er een nieuw surroundsysteem is geïnstalleerd. En terwijl alles om ons heen stil was, had de belastingfraudeur zijn vettige haar van zijn voorhoofd gestreken. Toen de officier van justitie voorlas waarvan hij beschuldigd werd, keek hij naar zijn advocaat en haalde een paar keer verbaasd zijn neus op. Ik weet nog dat ik hem een sukkel vond. Waarom deed hij alsof hij zich verbaasde? De officier van justitie en de advocaat van de sukkel praatten om de beurt, lazen voor van papier, zeiden twee of drie keer hetzelfde en schraapten te vaak hun keel. Het leek een armzalige vertoning. Niet omdat het in niets leek op wat we in films hadden gezien, maar omdat alle betrokkenen het net zo langdradig en saai schenen te vinden als wij; zelfs de beklagde leek zich moeilijk te kunnen concentreren. Ook in het echt bleken ze allemaal slechte acteurs te zijn die hun script niet kenden.

Samir daarentegen had het helemaal niet belachelijk gevonden. Hij zat op het puntje van zijn ongemakkelijke stoel met zijn ellebogen op zijn knieën en met gefronst voorhoofd. Dit was zijn specialiteit: tonen hoe ernstig hij iets opnam, laten zien dat hij serieuze zaken serieus nam. Samir leek deze in polyester geklede nepfiguren de meest fascinerende sprekers te vinden die hij in zijn hele leven gehoord had. En Christer

genoot. Van de rechtbank en van Serieuze Samir. Samir hoefde zelden zijn mond open te doen om Christers kont te likken. Achteraf plaagden we hem daar altijd mee, Amanda en ik. We vonden het heerlijk om Samir te plagen. Maar Labbe sloeg hem dan op zijn schouder alsof hij zijn jongste zoon was die in een voetbalmatch het beslissende doelpunt had gescoord. ‘Samir snapt het allemaal’, zei Labbe dan en Samir had gegrijnsd. ‘Ja, Samir snapt het altijd.’

Thuis had ik het ook best naar mijn zin toen ik in de bovenbouw zat. Mamma en ik praatten nog over dingen die niets te maken hadden met het tijdstip waarop ze vond dat ik ’s avonds thuis moest zijn. Mamma was trots op me, of in elk geval op de manier waarop ze me had opgevoed. Ze gaf hoog op over haar effectieve methodes om mij precies die dingen te laten doen die nodig waren om haar leven makkelijker te maken. Zo vertelde ze het verhaal dat ik als baby van vier maanden ’s nachts al doorsliep, dat ik ‘alles’ at en al bij mijn eerste maaltijd met vast voedsel mijn eigen lepel vasthield. Dat ik al een jaar eerder naar school wilde, omdat ik het kinderdagverblijf saai vond. Dat ik nog voor mijn achtste zelf naar school wilde lopen en dat ik het ‘heerlijk’ vond om alleen thuis te zijn zonder kinderoppas. Ze zei dat ze me op een driewieler had laten rijden voor ik op een echte fiets stapte en dat ze dankzij die voorbereiding niet had hoeven bukken en mijn bagagedrager vast te houden om te voorkomen dat ik zou vallen. Ik was ‘hup’ zomaar in één keer begonnen te fietsen terwijl zij er in haar wapperende jurk naast kon lopen en net niet te luid lachte. Wat mijn moeder voor mij deed, om mijn leven makkelijker te maken, vertelt het verhaal niet, maar destijds was zij er vast van overtuigd dat ik zo’n makkelijk en probleemloos kind was dankzij alles wat zij had gedaan.

Vandaag is het hierbinnen ook stil, neem ik aan. Maar niet op dezelfde manier als die keer bij dat belastingproces. De lucht

voelt stroperig door alle belangrijke personen die wachten op belangrijke dingen die er gaan gebeuren. De officier van justitie en de advocaten zijn waarschijnlijk doodsbang zich belachelijk te maken. Zelfs Sander is nerveus, ook al zou je dat nooit merken als je hem niet kent. Ze willen laten zien wat ze kunnen. Toen Pannenkoek vertelde hoe hij dacht dat het zou gaan, had hij woorden gebruikt als 'vooruitzichten' en 'onze kansen', net alsof hij mijn basketbalcoach was en ik de spits van het team. Hij wilde 'winnen', zei hij. Pas toen Sander met zijn tong klakte, had Pannenkoek gezwegen.

De beraadslagingen van vandaag beginnen met een soort appel door de voorzitter. Hij schraapt zijn keel in de microfoon, zodat de mensen stoppen met fluisteren. De rechter checkt of iedereen die er moet zijn aanwezig is. Ik hoef niet mijn hand op te steken en ja te zeggen, maar de voorzitter knikt naar me en leest mijn naam op. Daarna knikt hij naar mijn advocaten en leest ook hun namen op. Hij praat slepend, maar niet slaapverwekkend, in zijn lelijke kostuum barst hij bijna uit zijn voegen van gewichtigheid.

De rechter heet me welkom, dat doet-ie echt. Ik zeg niet dank-u-wel-dat-ik-mocht-komen, het is niet de bedoeling dat ik antwoord geef, maar ik denk dat ik op de juiste manier reageer. En dat ik eruitzie zoals ik er ongeveer uit hoor te zien. Ik glimlach niet, ik huil niet, ik peuter niet in een of andere lichaamsopening. Ik hou mijn rug net recht genoeg en probeer te voorkomen dat de knopen van mijn bloes af springen.

Als de rechter tegen de officier van justitie zegt dat ze mag beginnen, ziet ze er zo opgewonden uit dat ik verwacht dat ze zal opspringen, maar ze schuift alleen maar haar stoel aan, leunt voorover naar het kleine microfoontje, drukt op een knop en schraapt haar keel. Neemt een aanloop, als het ware.

In de wachtkamer voor advocaten, waar we zaten voor we hier naar binnen gingen, heeft Pannenkoek me verteld dat mensen in de rij hebben gestaan om een plaats in de rechtszaal

te bemachtigen. 'Net als bij een concert', had hij uitgelegd, bijna trots. Sander zag eruit alsof hij hem een klap wilde geven.

Niets aan dit alles doet me aan een concert denken. Ik ben geen popster. Degenen die op mij af zijn gekomen, zijn geen enthousiaste groupies, het zijn aaseters. Als de journalisten mij gebruiken om hun voorpagina's van aas te voorzien, stinkt het naar de dood en dat windt de hyena's alleen maar meer op.

Maar toch wil Sander dat het proces openbaar is. Hij heeft geëist dat de media en het publiek aanwezig mogen zijn, ook al ben ik nog zo jong. Niet om Pannenkoek een stoer gevoel te geven, maar omdat het 'cruciaal is te voorkomen dat het Openbaar Ministerie het monopolie op de nieuwsvoorziening krijgt'. Dat betekent weliswaar dat hij graag zijn eigen inbreng voor het voetlicht brengt, maar misschien denkt hij ook dat degenen die mij haten van mening zullen veranderen, gewoon door *mijn kant van het verhaal* te horen. Sander heeft het mis. Dat zal totaal niets uitmaken.

Ze vinden het heerlijk om me te haten. Ze haten alles aan mij. *Net als bij een concert?* Het lijkt me onwaarschijnlijk dat Pannenkoek ooit in de nabijheid is geweest van livemuziek in een andere categorie dan die van de Toppers. Als ik moest raden, dan luistert hij op de radio hoogstens naar tophits en zingt mee met de muziek van reclamefilmpjes voor de ideale gezinsauto.

Negen maanden geleden, een week na het gebeurde, waren er in Djursholm ongeregelheden geweest. Een aantal jongens had de metro naar Mörby genomen, daar waren ze overgestapt op bus 606 en acht haltes later op Djursholmstorg uitgestapt. Om de 'klootzakken daar een lesje te leren'. Of, zoals de meer verbaal begaafden het hadden uitgedrukt, 'die fucking snobs'. Zulke rellen vinden meestal plaats in avondse voorsteden waar de bendeleden zelf vandaan komen, in wijken met grote, gemeentelijke huurkazernes en jongerencentra en motorclubleden die van de drank af zijn en nu tot 'jeugdleader' en 'buurtwerker' zijn gebombardeerd, omdat gewone werkgevers hen met geen

tang willen aanraken. En als de kranten schrijven dat de ‘voorstad in brand’ staat, dan gaat het om gepimpte autowrakken met luchtverfrisser in de vorm van een dennenboompje, niet om allrisk verzekerde leasewagens die op naam van een bedrijf staan en die worden ingeruild zodra een van de zijspiegels kapot is. Maar deze keer gebeurde het dus ergens anders.

Drie dagen en nachten was het compleet oorlog op het plein en rond het huis van Sebastian op Strandvägen. Op de tweede avond deden er zo’n vijftig jongens aan de rellen mee. Sander heeft het me verteld, hij heeft me de artikelen laten lezen.

Kapotgeslagen ruiten van de truttige winkeltjes op het plein. Wat hebben ze daar gestolen? Felroze bloesjes, een plaid met Schotse ruit en een kristallen wijnkaraf? En waar zijn ze naartoe gegaan nadat ze bij de villa van Fagerman waren weggejaagd? Naar ons huis? Wisten ze de weg? En gezien het belang dat mijn moeder eraan hecht dat ik ‘netjes groet en respect toon’ tegenover de eerste de beste bedelaar die naast de ingang van de supermarkt op Vendevägen met zijn kartonnen bekertje heeft plaatsgenomen op zijn naar pis stinkende deken – wat heeft zij tegen het tuig met honkbalknuppels en molotovcocktails gezegd? ‘Hallo allemaal. Nog een fijne dag. Prettig weekend?’ Ik vraag me af wat mijn moeder tegen de agenten van de ME heeft gezegd tijdens die dagen dat ze bezig waren de orde rond ons huis te herstellen. ‘Lukt het een beetje, heren?’

Sander had me de kranten laten lezen waarin werd gespeculeerd over de waarom-vraag. Of die rellen iets te maken hadden met waar Sebastian en ik ‘symbool’ voor stonden, waar wij een ‘uiting’ van waren, of wat wij gedaan hadden ertoe geleid had dat ‘de geest uit de fles’ was. Waren de rellen ontstaan omdat wat er gebeurd was zo godvergeten weerzinwekkend was? Waren de relschoppers extra kwaad geworden omdat wij rijk waren en zij niet? Of waren de vernielingen alleen maar ontstaan omdat een groep gangstertjes een reden had gezocht om te vechten (en omdat in juni de zomerstop van het voetbalseizoen begint)?

Hoe het ook zij, vandalen worden hier in deze zaal beslist niet toegelaten.

In de rechtszaal zitten voornamelijk journalisten. Velen van hen schrijven op een laptop. Niemand mag opnames maken, er geldt een ‘fotografeerverbod’, vermoedelijk hebben ze bij binnenkomst zelfs hun mobieltjes moeten afgeven, een aantal van de journalisten gebruikt in elk geval gewoon pen en papier.

Ook zit er zo’n meelijwekkende tekenaar. Je zou je kunnen voorstellen dat ik zo’n Dickens-figuur ben, een kind dat onder de vlooiënbeten zit en dat dreigt te worden opgehangen, of een type als Elvira Madigan uit zo’n oud stripverhaal met liedjes. *Tragische dingen gebeuren, tot op de dag van vandaag.*¹ In de bovenbouw zongen we die tekst altijd. En Amanda huilde erbij, natuurlijk; ze was op haar mooist als ze huilde zonder echt verdrietig te zijn (‘lieftalig’), dan kreeg ze zelfs nog meer aandacht dan gewoonlijk.

Amanda wordt mijn hartsvriendin genoemd. In de kranten, op tv, in het politierapport, zelfs mijn eigen advocaat noemt haar zo. *Mijn hartsvriendin.*

Was Amanda degene met wie ik – Sebastian uitgezonderd – het meest omging? Ja. Was Amanda de persoon met wie ik het meest sprak, Sebastian niet meegerekend? Ja. Staat zij naast me op mijn ongeveer tweehonderdzesig foto’s op Facebook? Heb ik tijdens de eerste vier van de zes maanden dat ze mijn telefoonverkeer hebben gecheckt gemiddeld twee uur per dag met haar gechat? Heeft ze mij op Instagram in meer dan honderd bff-posts getagd? Ja. Ja. Ja.

Hield ik van Amanda? Was ze mijn hartsvriendin? Ik weet het niet.

¹ Zie de Noten op p. 443